

R.

PERPUSTAKAAN UNIVERSITI MALAYA

ACH - 84 90

INVC. nms. 16/12/90

**AKAD AL-MURĀBAHAH MENGIKUT
PERUNDANGAN ISLAM DAN PEMAKAIANNYA
DI BANK BUMIPUTRA MALAYSIA BERHAD**

Oleh:
MUHAMAD NOOR HABIBI B. HJ. LONG

Perpustakaan Universiti Malaya

A509084173

**JABATAN SYARIAH DAN UNDANG-UNDANG
BAHAGIAN PENGAJIAN SYARIAH
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM,
UNIVERSITI MALAYA,
KUALA LUMPUR.
1998**

Dimikrofiskan pada..... 28. 04. 2000
No. Mikrefis..... 14614
Jumlah Mikrofis..... 3

HAMSI AH BT. MOHAMAD ZAHARI

UPR

UNIT REPROGRAFI
PERPUSTAKAAN UTAMA
UNIVERSITI MALAYA

**AKAD *AL-MURĀBAHAH* MENGIKUT
PERUNDANGAN ISLAM DAN PEMAKAIANNYA
DI BANK BUMIPUTRA MALAYSIA BERHAD**

MUHAMAD NOOR HABIBI B. HJ. LONG

**DISERTASI INI ADALAH UNTUK MEMENUHI
KEPERLUAN IJAZAH SARJANA SYARIAH
BAHAGIAN PENGAJIAN SYARIAH
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
1998**

ABSTRAK

Kajian ini mempunyai beberapa kepentingan untuk dicapai antaranya ialah untuk menilai akad *al-murābahah* dari aspek teori dan aplikasi. Ini memandangkan akad di atas adalah baru diperkenalkan di negara Malaysia berbanding pemakaian sistem konvensional. Di antara aspek yang dikaji ialah asas perundangan fiqh. Ini bertujuan untuk memastikan apakah asas perundangan akad *al-murābahah* dan bagaimanakah akad ini mula terbentuk serta bagaimana ia boleh diterima pakai sebagai salah satu bentuk akad dalam fiqh muamalah Islam. Bagi tujuan memudahkan kajian ini, penulis memfokuskan kajian kepada mazhab yang empat di dalam *Ahl al-Sunnah wa al-Jamā'ah*. Pembatasan kepada mazhab yang empat ini adalah berasaskan amalan kebanyakan umat Islam di Malaysia dan penggubalan skim-skim di dalam SPTF itu sendiri adalah berdasarkan mazhab yang empat tersebut. Tumpuan kajian adalah kitab-kitab utama (*ummahāt al-kutub*) di dalam mazhab tersebut kerana untuk mendapat pandangan yang mewakili sesuatu mazhab itu adalah memadai pada pandangan penulis, dengan merujuk kepada kitab-kitab utama bagi sesebuah mazhab.

Dari aspek pelaksanaan akad *al-murābahah* pula, kajian ini mempunyai kepentingan untuk menilai amalan akad *al-murābahah* di bank-bank dan institusi kewangan. Ini bertujuan untuk memastikan amalan di bank-bank dan institusi

kewangan menepati kehendak fiqh muamalah Islam seperti konsep *al-ta'āwun* (bantu-membantu) serta memenuhi keperluan kegiatan ekonomi semasa dan bukan sekadar mewujudkan instrumen akad penama fiqh.

Dari permasalahan kajian di atas penulis cuba menguji beberapa andaian (*hypothesis*). Andaian yang pertama ialah akad *al-murābahah* adalah berbentuk syarat *bay'* dan ia bersifat umum serta boleh dibina unit-unit di bawahnya. Dengan itu akad *al-murābahah* bukan sahaja melibatkan *bay' bithaman ājil* (BBA) tetapi juga meliputi semua transaksi di dalam muamalah Islam yang berunsur komersil atau mengambil untung. Transaksi-transaksi itu termasuk Bil Pertukaran (*Bill Of Exchange*), Modal Kerja Murabahah (*Murabahah Working Capital*) dan sebagainya.

ABSTRACT

The main aim of this research is to examine *al-murābahah*'s contract theoretically and its application in real transactions, aspecially when considering *al-murābahah*'s contract which is relatively a new concept of banking product in Malaysia as compared to the conventional system. This research attempts to examine the legal basis of the *al-murābahah*'s contract, how it is formed and how far it is acceptable as a contract in Islamic jurisprudence. For the reason of expediency, the research will focus its discussion on the Sunni Mazhab. This is due to the majority of Muslims in Malaysia are Sunnis. More over, the Islamic banking products of SPTF scheme based on the teachings of Sunnis school of law. To achieve this aim the authoritative manuals of these schools will be referred to in this research.

The research also examines the application of *al-murābahah*'s contract in banking and financial institutions. This is to ensure that the application of this contract in financial institutions and banking accords with Islamic principles such as the concept of *al-ta'āwun*. It is important to stress that the use of *murābahah* in banking and financial activities is to fulfill the current needs of economic practice acceptable to Islam and not just as another product which bears Islamic name.

From the above statement the research attempts to propose some hypothesis. First, that *al-murābahah*'s contract is a condition in a sale contract which is general in its application under which many other types of sale contract can be formed. In this sense *al-murābahah*'s contract not only comprises of *bay' bithaman ājil* (BBA) but also all kinds of transactions which are profitable which are among others Bill Of Exchange, Murabahah Working Capital, etc.

DAFTAR ISI	HALAMAN
ABSTRAK	ii
ABSTRACT	iv
KANDUNGAN	vi
PENGHARGAAN	xii
SINOPSIS	xv
KAEDAH TRANSLITERASI	xviii
SENARAI KEPENDEKAN	xx
SENARAI LAMPIRAN	xxii
SENARAI RAJAH & JADUAL	xxiii

BAB SATU

PENDAHULUAN

1.1 Mukadimah.	1
1.2 Objektif Kajian.	2
1.3 Skop Kajian.	4
1.4 Kajian-Kajian Lepas.	5
1.5 Metodologi Penyelidikan	7
1.5.1 Kajian Perpustakaan	8
1.5.1.1 Rujukan Kepada Sumber-sumber Tradisi Pengajian Islam.	8

1.5.1.2 Rujukan Kepada Sumber Semasa .	10
1.5.2 Kajian Lapangan.	11
1.5.3 Metod Penganalisaan Data.	11
1.5.3.1 Analisis Hukum.	11
1.5.3.2 Analisis Perbandingan.	17

BAB DUA

KONSEP DAN ASAS AKAD *AL-MURĀBAḤAH*.

2.1 Pendahuluan.	19
2.2 Pengertian <i>al-Murābahah</i> Di Dalam Bahasa Arab.	19
2.3 Asas Perundangan Akad <i>al-Murābahah</i> .	24
2.3.1 <i>al-Murābahah</i> Di Dalam al-Qur'an Dan Hadith.	24
2.3.2 <i>al-Āthār</i> Atau <i>‘Urf</i> Sebagai Asas <i>al-Murābahah</i> .	25
2.4 Perbahasan Akad <i>al-Murābahah</i> Dalam Penulisan Fiqh.	31
2.4.1 Definisi <i>al-Murābahah</i> Mengikut Pandangan <i>Fuqaha’</i> .	36

BAB TIGA

SYARAT-SYARAT DALAM AKAD *AL-MURĀBAḤAH*.

3.1 Pendahuluan.	39
3.2 Pembinaan Akad <i>al-Murābahah</i> .	39

3.2.1 Syarat Khas <i>al-Murābahah</i> .	40
3.2.2 Syarat-syarat Harga Dan Keuntungan Di Dalam Akad <i>al-Murābahah</i> .	43
3.2.2.1 Mazhab Hanafi.	43
3.2.2.2 Mazhab Maliki	45
3.2.2.3 Mazhab Syafi'i.	48
3.2.2.4 Mazhab Hanbali.	49
3.2.3 Syarat Penetapan Kadar Keuntungan.	52
3.2.3.1 Pertambahan Kadar Keuntungan Dalam Akad Harga Tangguh.	56
3.3 Pendapat Ahli Fiqh Mengenai Keterikatan Janji Dalam Akad <i>al-Murābahah</i> .	59
3.3.1 Dari Segi Hukum.	59
3.3.2 Dari Segi Perundangan.	67
3.3.3 Pandangan Ahli Fiqh Semasa Terhadap Keterikatan Janji Dalam Muamalah Perbankan Dan Kewangan.	70

BAB EMPAT

KEPERLUAN AMANAH DI DALAM AKAD

AL-MURĀBAḤAH.

4.1 Pendahuluan.	79
4.2 Penerangan Butiran Jual-beli Sebagai Asas Amanah	

Akad <i>al-Murābahah</i> .	80
4.2.1 Kecacatan Yang Berlaku Pada Barangan.	80
4.2.2 Apa-apa Tambahan Yang Berlaku Pada Barangan.	84
4.2.3 Penangguhan Bayaran Belian Pertama.	89
4.2.4 Penerangan Terhadap Perubahan Harga Pasaran.	92
4.2.5 Penerangan diperlukan Jika Pembelian Daripada Orang Yang Tidak Diterima Untuk Menjadi Saksi Bagi Pihak Pembeli.	96
4.2.6 Penerangan Terhadap Barangan Yang Dibeli Semula Oleh Penjual.	99
4.3 Hukum <i>khiyānāt</i> dan kesilapan di dalam akad <i>al-murābahah</i> .	107
4.3.1 <i>Khiyānāt</i> Dalam Akad <i>al-Murābahah</i> .	107
4.3.1.1 <i>Khiyānāt</i> Pada Sifat Harga Barangan.	108
4.3.1.2 <i>Khiyānāt</i> Pada Kadar Harga Barangan.	109
4.3.1.3 Sabit Hak <i>Khiyār</i> .	109
4.3.1.4 Memulihkan Akad <i>al-Murābahah</i> Yang Terjejas.	113
4.3.1.5 Hukum <i>Khiyānāt</i> Bagi Barangan Yang Binasa.	115
4.3.2 Kesilapan Dalam Akad <i>al-Murābahah</i> .	118

BAB LIMA

PEMAKAIAN AKAD *AL-MURĀBAHAH* DI BANK BUMIPUTERA MALAYSIA BERHAD.

5.1 Pengenalan.	125
5.2 Latar Belakang Penubuhan Skim Perbankan Tanpa Faedah (SPTF) Di Malaysia.	126
5.3 Perkhidmatan Yang Ditawarkan Oleh SPTF.	133
5.3.1 Prinsip <i>al-Murābahah</i> Seperti Yang Diamalkan Oleh SPTF.	135
5.3.2 Perbandingan Dengan <i>Bay' al-Murābahah</i> Yang Diamalkan di Timur Tengah.	138
5.4 Instrumen-Instrumen Perbankan Islam Berasaskan Syarat <i>al-Murābahah</i> .	142
5.4.1 Pembiayaan Aset.	143
5.4.1.1 Ciri-ciri Pembiayaan BBA Yang Menggunakan Syarat <i>al-Murābahah</i> ,	145
5.4.2 Pembiayaan Perdagangan.	146
5.4.2.1 Surat Piutang <i>al-Murābahah</i> .	147
5.4.2.2 Kemudahan Pembiayaan Semula Kredit Eksport (KPSKE) Secara Islam.	149
5.4.2.3 Bil Penerimaan Secara Islam.	151
5.4.3 Pembiayaan Kredit.	154

5.4.3.1 Pembiayaan Modal Kerja.	154
5.4.3.2 Pembiayaan Untuk Pembelian.	154
5.4.3.3 Pembiayaan Untuk Jualan.	155
5.4.3.4 Ciri-ciri Dokumen Kredit <i>al-Murābahah</i> .	157
5.5 Analisis Khusus Penggunaan Syarat <i>al-Murābahah</i> Dalam Kontrak Pembiayaan Perdagangan Di BBMB.	158
5.5.1 Butir-butir Ringkas Perjanjian.	159

BAB ENAM

KESIMPULAN DAN PENUTUP.

6.1 Pendahuluan.	171
6.2 Kesimpulan.	171
6.2.1 Asas Perundangan Akad <i>al-Murābahah</i> .	172
6.2.2 Tujuan Pemakaian Akad <i>al-Murābahah</i> .	172
6.2.3 Pelaksanaan Akad <i>al-Murābahah</i> di BBMB.	174
6.3 Saranan.	182
6.3.1 Saranan Kepada Institusi Perbankan.	183
6.3.2 Saranan Kepada Kerajaan Malaysia.	186
6.3.3 Saranan Kepada Masyarakat Umum.	188
6.4 Penutup.	190
7.0 Bibliografi	191
8.0 Lampiran	206

PENGHARGAAN

Segala puji milik Allah swt. yang telah menyempurnakan AgamaNya, Selawat dan Salam ke atas pembawa obor rahmat yang menyinari seluruh alam, Muhammad saw., juga kepada keluarga Baginda, para sahabat, *tābī'īn* dan pengikut mereka dari satu generasi ke satu generasi sehingga hari Qiamat.

Dengan anugerah *tawfiq* dan *hidayah* dari Allah swt., maka kajian ini dapat diusahakan sehingga siap. Disertasi yang bertajuk "**Akad *al-Murābahah* Menurut Perundangan Islam Dan Pemakaiannya Di Bank Bumiputera Malaysia Berhad**" ini tidak mungkin dapat dihasilkan tanpa bantuan dan kerjasama dari pelbagai pihak. Untuk itu penulis ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan kepada semua pihak yang telah menghulurkan bantuan dalam apa-apa bentuk jua sama ada bimbingan, teguran dan nasihat, bantuan kewangan, sumbangan buku rujukan, penyaluran data dan maklumat, sokongan moral dan sebagainya.

Sehubungan dengan itu, sekalung penghormatan dan penghargaan kepada penyelia disertasi ini, *al-fāḍil* Dr. Ahmad Hidayat b. Buang yang banyak memberi bimbingan, teguran, ide-ide serta dorongan kepada penulis untuk menyiapkan disertasi ini.

Ucapan penghargaan juga ditujukan kepada *al-fāḍil* Prof. Madya Mohd. Salleh b. Hj. Ahmad yang memberi ilham untuk penulis memilih tajuk disertasi dan nasihat-nasihatnya yang berguna.

Penghargaan juga diberikan kepada kakitangan Jabatan Perbankan Muamalah BBMB, di Bangunan Oriental, Jalan Melaka, Kuala Lumpur. Penghargaan khusus kepada Tuan Hj. Sabar b. Abd. Rahman, Timbalan Pengurus Jabatan Perbankan Muamalah, BBMB (Sekarang Pengurus Cawangan Perbankan Muamalah, BBMB).

Ucapan penghargaan juga diberikan kepada individu-individu berikut:

- i- Puan Huzaifah bt. Zainudin, Jabatan Undang-Undang, BBMB, Menara BBMB, Kuala Lumpur yang berusaha membantu penulis mendapatkan dokumen-dokumen yang diperlukan.
- ii- Dr. Ali Baharum, ahli panel Syariah BBMB yang telah memberikan buah fikirannya.
- iii- Tuan Hj. Zabidi, Timbalan Pengarah Bahagian Pengawalan Bank, Bank Negara Malaysia, yang menyalurkan beberapa maklumat dan ide.

Penghargaan juga diucapkan kepada pihak Universiti Malaya di atas anugerah Biasiswazah dan Bantuan Kajian Jangka Pendek (*Vote F*). Ucapan penghargaan juga ditujukan kepada perpustakaan-perpustakaan berikut:

- i- Perpustakaan Utama, Universiti Malaya.
- ii- Perpustakaan Undang-Undang, Universiti Malaya.

- iii- Perpustakaan Universiti Islam Antarabangsa, Kuala Lumpur.
- iv- Perpustakaan Umum, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- v- Perpustakaan Undang-Undang, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- vi- Perpustakaan Umum, Universiti Putra Malaysia.
- vii- Perpustakaan Pusat Islam, Jabatan Perdana Menteri.
- viii- Perpustakaan BBMB, Menara BBMB, Kuala Lumpur.

Ucapan penghargaan khas ditujukan kepada isteri dan puteri tercinta serta semua kaum keluarga yang memahami perjuangan ini dan kalungan *al-fātiḥah* buat *al-Marhum* Ayahanda dan Kekanda di atas pengorbanan mereka.

Akhirnya ucapan terimakasih yang tak terhingga kepada para pensyarah khususnya di Akademi Pengajian Islam yang turut memberi teguran dan ilmu yang bermanfaat sepanjang penulisan disertasi ini, pihak pentadbiran, rakan-rakan seperjuangan dan sesiapa saja yang terlibat secara langsung atau tidak langsung dalam menjayakan penulisan ini. *Jazakummullahu khairal jazā'.*

Muhamad Noor Habibi b. Hj. Long
 12-04-2B , Taman Pantai Dalam,
 Jalan Pantai Dalam,
 59200 Kuala Lumpur.

Rejab, 1418H- November, 1997.

SINOPSIS

Kajian ini bertujuan untuk melihat aspek teori dan aplikasi akad *al-murābahah* dengan jelas. Untuk itu kajian ini menggunakan pendekatan analisis hukum dan analisis perbandingan serta pentarjihan pendapat. Dalam menghuraikan tajuk ini penulis berusaha untuk merangkumnya di dalam beberapa perbahasan mengikut bab-babnya:

Bab Satu mengandungi pendahuluan yang merangkumi permasalahan, objektif kajian, metodologi kajian dan rangka cadangan kajian yang akan dijalankan.

Bab Dua membincangkan konsep dan asas akad *al-murābahah* yang merangkumi definisi akad *al-murābahah*, pengertian *al-murābahah* di dalam bahasa Arab. Seterusnya dibincangkan asas perundangan akad *al-murābahah* di dalam al-Qur'an, al-Hadith, *al-athār* dan *ʿurf*. Kemudian hukum akad *al-murābahah* mengikut pandangan *fuqaha'* dan *al-murābahah* mengikut pengertian ahli-ahli fiqh.

Bab Tiga mengandungi perbahasan tentang syarat-syarat khusus *al-murābahah* di dalam akad seperti syarat-syarat harga dan keuntungan di dalam akad *al-murābahah* mengikut mazhab dan analisa terhadap pendapat-pendapat tersebut. Seterusnya dibincangkan had keuntungan dan kesannya terhadap akad *al-murābahah*. Perbincangan adalah meliputi pertambahan kadar keuntungan kerana

harga tertangguh atau bayaran ansuran dan sejauh manakah keharusannya. Berikutnya dibincangkan perjanjian awal yang terdapat di dalam akad *al-murābahah* dari segi keterikatan dengan perjanjian atau *ilzām bi al-wa'd* dari segi syarak dan undang-undang.

Bab Empat membincangkan elemen-elemen penting untuk menjamin wujudnya ciri-ciri amanah pada akad *al-murābahah*. Perbincangan adalah menyentuh perkara yang perlu diterangkan dalam akad *al-murābahah* seperti kecacatan yang berlaku pada barangan, pertambahan yang berlaku padanya, penangguhan bayaran dan perubahan harganya di pasaran. Seterusnya dibincangkan tentang status penjual pertama yang tidak diterima untuk menjadi saksi bagi pihak pembeli kerana hubungan kekeluargaan dan kedudukan barangan yang telah dijual kemudian dimiliki semula oleh penjualnya melalui pembelian. Kemudian dibincangkan halangan amanah seperti penyelewengan dan kesilapan di dalam akad dan hukumnya. Setiap perbincangan diikuti dengan analisa pendapat (*tarjih*).

Bab Lima pula membincangkan instrumen-instrumen di dalam SPTF yang memakai prinsip *al-murābahah*. Pada bab ini juga dibincangkan pelaksanaan akad *al-murābahah* di BBMB. Perbincangan meliputi latar belakang penubuhan Skim Perbankan Tanpa Faedah (SPTF) Di Malaysia. Prinsip Jualan Dengan Tambahan Untung (*al-murābahah*). Perbandingan dengan *bay' al-murābahah li al-āmir bi al-syirā'*. Instrumen-instrumen perbankan Islam berasaskan syarat *al-murābahah* seperti Pembiayaan Modal Kerja Tanpa Faedah, Pembiayaan Perumahan dan Pembiayaan Kenderaan dan sebagainya. Kemudian dibincangkan pelaksanaan *al-*

murābahah di Bank Bumiputera Malaysia Berhad (BBMB) dari segi produk SPTF yang berasaskan *al-murābahah*, polisi *al-murābahah*, ciri-ciri dokumen kredit *al-murābahah* (DC -MURABAHAH) dan satu kajian kes pilihan di BBMB. Kajian kes adalah menyentuh jenis produk, butir-butir ringkas perjanjian dan diakhiri dengan ulasannya.

Bab Enam dan terakhir mengandungi kesimpulan dan saranan-saranan perlu serta penutup.

KAEDAH TRANSLITERASI

Transliterasi perkataan-perkataan Arab yang digunakan di dalam disertasi ini mengikut sistem transliterasi yang dikeluarkan oleh Dewan Bahasa Dan Pustaka, Kementerian Pendidikan Malaysia, pada tahun 1992 iaitu seperti berikut:

Arab	Latin
ا	a
ب	b
ت	t
ث	th
ج	j
ح	h
خ	kh
د	d
ذ	dh
ر	r
ز	z
س	s
ش	sy
ص	ṣ
ض	ḍ
ط	t
ظ	ẓ

ع	‘
غ	gh
ف	f
ق	q
ك	k
ل	l
م	m
ن	n
و	w,o,u
هـ	h
ء	’
ي	i,y
ة	h (ketika dimatikan bunyinya)
ة	t (ketika dihidupkan bunyinya)

Vokal Pendek: — :a

— :u

— :i

Vokal Panjang:

— :ā

— :ī

Diftong:

— :aw

— :ay

— :ū

SENARAI KEPENDEKAN

a.s.	<i>‘Alayh al-salām</i>
BBA	<i>Bay‘ Bithaman Ājil.</i>
BBMB	Bank Bumiputera Malaysia Berhad.
bil.	bilangan
BIMB	Bank Islam Malaysia Berhad.
BLR	<i>Base Lending Rates.</i>
BNM	Bank Negara Malaysia.
BPSI	Bil Penerimaan Secara Islam.
ct.	cetakan
Dr.	Doktor Falsafah
H.	Hijrah.
h.	halaman
IBF	<i>Interest Free Banking Fund.</i>
Ibid	rujukan yang sama.
IBU	<i>Interest Free Banking Unit.</i>
j.	juzuk /jilid
KBG	<i>Kafalah Bank Guarentee.</i>
KPSKE	Kemudahan Pembiayaan Semula Kredit Eksport Secara Islam.
KSG	<i>Kafalah Shipping Guarentee</i>
LC	<i>Letter of Credit.</i>
M	Masihi

m.	meninggal.
MLJ	Malayan Law Journal.
OD	<i>Overdraft.</i>
p.a.	<i>per annual.</i>
Prof.	Profesor
r.a.	<i>RadiAllah °anh.</i>
saw.	<i>ṢallAllah °alayh wasallam.</i>
SPTF	Skim Perbankan Tanpa Faedah.
swt.	<i>Subḥānah wataʿāla</i>
S.M.	sebelum Masihi
t.ct.	tiada pencetak
TR	<i>Trade Receipt.</i>
tt.	tiada tarikh

SENARAI LAMPIRAN

LAMPIRAN I- Bank-bank Perintis SPTF.

LAMPIRAN II- Institusi SPTF Tahun 1996.

LAMPIRAN III- Senarai Produk SPTF.

LAMPIRAN IV- Jadual Perbandingan Di Antara BBA Dan Pinjaman
Konvensional.

LAMPIRAN V- Dokumen Perjanjian Pembiayaan *al-Murābahah*.

LAMPIRAN VI- Set Borang Perjanjian Jual-beli *al-Murābahah* Bank Islam Qatar.

SENARAI RAJAH

RAJAH 1- Carta Aliran Proses Akad *al-Murābahah*.

RAJAH 2- Carta Aliran Proses Surat Kredit Murabahah.

RAJAH 3- Carta Perbandingan Kadar Keuntungan Tetap Dan
Berbentur.

SENARAI JADUAL

JADUAL I- Contoh Kiraan *Muqassah*.